

УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА В КРАЇНАХ АМЕРИКИ

УДК 78.07/071

<http://doi.org/10.17721/2521-1706.2018.05.86-95>

Віолетта Дутчак,
доктор мистецтвознавства, професор,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ

МИСТЕЦЬКІ ЗДОБУТКИ БАНДУРИСТІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ США

***Анотація.** У статті пропонується історичний та мистецтвознавчий зріз функціонування української бандури в США в часовій протяжності ХХ – початку ХХІ ст. Здійснено періодизацію розвитку бандурного мистецтва в США та виокремлено діяльність його найяскравіших представників у контексті збереження національної ідентичності. Автор аналізує мистецький внесок бандуристів Василя Ємця, Андрія Кістя, Григорія Китастого, Григорія Назаренка, Леоніда Гайдамаки, Петра Потапенка, Зіновія Штокалка, Юліана Китастого, Юрія Фединського та ін. у розвиток кобзарських традицій, а також творчість бандуристок Ольги Герасименко-Олійник, Аліни Ільчук та ін. в умовах процесів академізації та фемінізації в бандурному мистецтві США.*

Значну роль в популяризації бандури в США, починаючи з 50-х рр. ХХ ст. і до сьогодні, відіграли колективи різного складу, особливе місце серед яких займає Капела бандуристів імені Т Шевченка (Детройт). Підкреслено виконавську, звукозаписну, педагогічну і видавничу складові діяльності Капели.

Відзначено внесок Миколи Досінчука-Чорного у справу пропаганди українського національного музичного мистецтва шляхом організації освітніх інституцій та друкованого видання «Бандура».

Здійснено також узагальнення пріоритетів майстрів бандури (братів Петра і Олександра Гончаренків та їх послідовників) у напрямі збереження харківського типу інструментарію відродженню відповідного репертуару, методики гри та виконавства.

Загалом, бандурне мистецтво в США визначається як активний мистецький сегмент української культури в діаспорі упродовж функціонування усіх її історичних етапів.

***Ключові слова:** українська діаспора, США, бандурне мистецтво, виконавство, національні традиції.*

Бандурне мистецтво українського зарубіжжя – яскраве національне явище у вимірі часово-просторових координат ХХ – початку ХХІ ст. Це зумовлено, з одного боку, соціальним і політичним характером еміграційних хвиль, з іншого, умовами в тих країнах проживання, куди цілеспрямовано направлялися основні сили емігрантів. Сполучені Штати Америки серед напрямів української еміграції займають особливе і помітне місце – як територія, що стала місцем активних поселень українців, як країна достатньо чисельної української діаспори, що вже понад сто років зуміла не лише зберегти своє виразне національне обличчя, але й стати важливою складовою соціально-політичного та культурно-мистецького континууму цієї держави. З перших років імміграції українці в своїх поселеннях організовували хори, танцювальні ансамблі, драматичні гуртки, оркестри. Не було жодної української організації чи товариства, незалежно від політичних або релігійних уподобань їхніх членів, де б не існували гуртки художньої самодіяльності. Не стали винятком у цьому переліку і бандурні осередки. Високий

рівень самоорганізації української діаспори США сприяв активному розвитку бандурних колективів, популяризації творчості окремих митців.

Метою дослідження стало виокремлення здобутків у бандурному мистецтві США впродовж XX – початку XXI ст. Матеріалами слугували роботи У. Самчука [1], С. Наріжного [2–3], діаспорна періодика [4], довідкові видання, зокрема «Енциклопедія діаспори. Сполучені Штати Америки» [5], а також попередні дослідження автора статті [6–13], здійснені в т.ч. і у результаті особистого спілкування з митцями.

Перше знайомство з бандурою слухачів США відбулося завдяки виступам Андрія Кістя у складі Українського балету Василя Авраменка (1927–1928) та сольним концертам бандуриста-віртуоза Василя Ємця (1929–1930, 1931–1932, 1936–1937).

Андрій Кість (1891–1986) – соратник і близький товариш В. Авраменка, за фахом вчитель, за покликанням – бандурист-аматор, співак, пізніше – православний священник. Його участь у концертних програмах В. Авраменка органічно доповнювала хореографічні номери національною музичною інструментальною та репертуарною символікою.

Василь Ємець (1890–1962) – український віртуоз-бандурист, засновник першої Київської капели бандуристів (1918 р.), проживаючи у Європі, неодноразово концертував у Північній Америці, зокрема у США. Виступи бандуриста в 30-х роках високо оцінювалися в іншомовній пресі, де аналізувалися як напрями гастрольних подорожей бандуриста, так і його репертуар, характер мистецьких імпрез, у т.ч. благодійних, у яких він брав участь. У США В. Ємець провів більш як 35 концертів в таких містах, як Нью-Йорк, Бостон, Філадельфія, Чикаго, Пітсбург, Детройт, Клівленд та ін. Виступав він перед українською і перед американською публікою, у камерних та на великих спеціально організованих концертах, «всюди маючи успіх і визнання українського мистецтва» [14]. На початку 40-х років Ємець оселяється в районі Голлівуду біля Лос-Анджелеса (США), де й працював до кінця життя. Він пропагував бандуру не лише виконавською творчістю, але й виступаючи в українській та іншомовній періодиці, публікуючи статті-дослідження з історії кобзарства. Науково-публіцистичний доробок В.Ємця в еміграції (а зокрема у періодиці США – «Календар Робітничого союзу», «Народна воля», «Кобзарський листок») відіграв пропагандистську роль серед світової спільноти, «знайомлячи громадськість як Америки, так і Європи з багатою українською культурою через сприйняття одного із її провідних пластів – кобзарського мистецтва» [15, с. 135].

Протягом довгого мистецького життя В. Ємець створив і записав авторський оригінальний бандурний репертуар, а також перекладені твори. В процесі творчих пошуків та наполегливої праці він синтезував власний комбінований спосіб гри, що ввібрав кращі традиції харківської, чернігівської та полтавської шкіл, широко використовував традиційні кобзарські прийоми гри, залучав новітнє тембральне трактування інструмента. В.Ємець записав у 30–50-х роках у США власні композиції на грамплатівки: «В горах України», «В степах України» та «Сніговій». Серед авторських оригінальних композицій В. Ємця вирізняються також «Передзвони», музична фантазія «Над Дніпром», «Із Карпатських гір», варіації «Подих української ночі» на пісню М. Старицького «Ніч яка, Господи», «Дощик», «Сніговій» («Метелиця»), п'єси «Гомін з України», «Танцюючі сніжинки»,

вокально-інструментальні твори патріотичного змісту «Козак Шарівка», «Про Крути» та ін. [10].

Як констатує Улас Самчук, В. Ємець «не тільки грає, пише, організовує, вчить, а й теше свої бандури», відзначаючи ще один вектор діяльності митця в Америці, а саме – вдосконалення бандури. Експериментальна робота була спрямована на виготовлення «конструкції нової, ще не чуваної й на всі сто відсотків хроматичної бандури, в яку можна було б грати класичну музику найбільших музичних геніїв світу, але водночас з тим й істотно кобзарські продукції, без згуби їхньої питоменної бандурі своєрідності» [1, с. 229]. Ці пошуки завершилися 1952 р. бандурою харківського типу, що мала 62 струни за хроматичним звукорядом [13, с. 236]. Цей інструмент у синтезі з харківським способом (рівноправною грою обох рук) дав можливість залучити до репертуару В. Ємця переклади музики Л. Бетховена, Ф. Ліста, А. Дворжака, П. Чайковського та ін. Фактично В. Ємець став одним із перших бандуристів, котрий зіграв на світових концертних сценах переклади творів композиторів-класиків.

У повоєнні роки в США прибула значна кількість емігрантів, серед яких вирізнялися і фахівці-бандуристи. Так, майже у повному складі з Німеччини емігрувала *Капела бандуристів імені Тараса Шевченка* (з 1949 р.), обравши місцем осідлості м. Детройт [8]. Шевченківська капела, започаткувавшись на окупованих українських територіях у 1941 році, продовжила своє існування в еміграції (спершу в Німеччині у 1944–1949 рр., пізніше у США), і відома сьогодні як *Ukrainian Bandurist Chorus* (Детройт, США). Капела здійснила численні концертні турне: в 1949–1950 рр. – по США і Канаді, в 1958 р. – по країнах Європи, в 1961–1968 рр. – по США, Канаді, виконуючи місію єднання українців світу. Концертна діяльність капели цих років зафіксована в численних аудіозаписах на платівках та касетах [16]. Після тріумфальних виступів Капели Бандуристів ім. Т. Шевченка в залі Месі Голл (Торонто, Канада) та Вашингтоні в Білому Домі, про неї заговорили в Північній Америці, а її керівника *Григорія Китастого* визнали найвизначнішим бандуристом діаспори.

Діяльність Капели бандуристів ім. Т. Шевченка носила об'єднавчий характер для українських громад, розпорошених по світу, стимулювала розвиток музичного мистецтва в еміграції на професійному рівні, достойно представляючи українську національну культуру, що засвідчили численні відгуки музикознавців на сторінках багатьох часописів, які писали про бандуристів як виконавців «не так пісень, музики і мистецтва, як чуття, наснаження і правди», виконавців «старого містерійного ритуалу, виповненого звуками пісні і звуками струн» [1, с. 335]. Члени Капели ім. Т. Шевченка стали ініціаторами формування численних осередків бандуристів діаспори, переважно на теренах Канади і США (у 50-60-і роки). Адже капеляни проживали у різних місцевостях Північної Америки, формуючи невеликі молодіжні ансамблі і школи гри в Детройті, Чикаго, Філадельфії, Пармі, Рочестері, Джерсі-сіті [1, с. 375–386].

Капела бандуристів ім. Т. Шевченка відіграла і відіграє не лише власну самодостатню роль як «амбасадор української культури в світі», вона стимулює активний процес навчання у кобзарських таборах і школах, де формувалося нове покоління бандуристів у діаспорі (школи гри на бандурі, щорічні табори для молоді «Кобзарська Січ»), налагоджувала справу пропаганди української бандури (виступи на радіо, телебаченні, тиражування аудіозаписів), підтримувала новітні пошуки вдосконалення інструмента майстрами та ін.

Творча біографія Капели – це не лише історично-хронологічний зріз її концертної діяльності, але і насичена праця її мистецьких керівників – Григорія Китастого (1941–1984), Володимира Божика (1951–1958), Петра Потапенка (1959–1963), Івана Задорожного (1962–1966), Володимира Колесника (1984–1996), Олега Махлая (1996–2008), Адріана Бріттена (2009–2010), Богдана Герявенка (2010–2011), а з 2012 р. знову О. Махлая, які на різних етапах сприяли як збереженню колективу, так і підвищенню його професіоналізму – виконавської майстерності, репертуару, інструментарію.

Капела та її мистецькі керівники повсякчас підтримували фаховий рівень виконавства, турбувалися про оновлення і збагачення репертуару колективу на кращих традиціях української музики та своєї питомої своєрідності. Цей мистецький колектив сприяв поширенню української музичної культури не тільки серед своєї українців в еміграції, але й серед інших народів на американському континенті. В середовищі українців діаспори Капела бандуристів ім. Т.Шевченка залишалася єдиним позапартійним, позагруповим колективом, поза чварами і протиріччями, які роздирали українську громаду Північної Америки, а навпаки, завжди відігравала виховну і високоморальну роль як спільна цінність українського суспільства, символ єднання не лише українців діаспори, але і всіх українців.

Із Капелою ім. Т. Шевченка пов'язана і конструкторська діяльність майстрів бандури, зокрема братів Олександра і Петра Гончаренків, які розробили модель інструмента, що отримав назву «Полтавка» і став базовою моделлю для подальшого удосконалення бандури не лише в діаспорі, але й у подальшому в Україні [12, с. 212].

В 90-х роках капела здійснила концертні турне в Україну, відкривши для бандуристів харківський тип інструмента та відповідний репертуар, збережені для майбутнього твори Г. Хоткевича. Вже в останні десятиліття колектив провів великі гастролі: Європейський тур (2003 – Великобританія, Франція, Німеччина, Австрія), Західно-канадський тур (2005, 2015), по США (2007, 2014, 2017). Серед тематичних виступів капели – Шевченківські, Різдвяні, Великодні, кобзарські концерти, присвята жертвам Голодомору та ін. Капела імені Т. Шевченка провела спільні концерти з Канадською Капелою бандуристів, Жіночим ансамблем бандуристів Північної Америки, з українською співачкою Русланою та ін.

Крім того, Капела бандуристів ім. Т. Шевченка проводила і проводить значну навчально-методичну діяльність. Так, зокрема для молодіжних таборів у 80–90-х рр. Капелою були перевидані всі випуски Підручника гри на бандурі Г. Хоткевича, а також ряд нотних репертуарних збірників (для початківців, інструментальних і вокально-інструментальних, колядок і щедрівок, кантів і псалмів). Ці видання сприяли зміні репертуарних пріоритетів і для бандуристів України в час Незалежності.

За весь час функціонування на чужині Капела Бандуристів ім. Т. Шевченка дала більше тисячі концертів, у т.ч. і на найкращих світових сценах, видала численні довгограючі платівки, касети, аудіодиски, відеодиски, опрацювавши понад 600 творів бандурного і хорового репертуару. За значний внесок у розвиток національної культури Капелі бандуристів ім. Т. Шевченка (Детройт, США) була присуджена Національна премія України імені Тараса Шевченка (1992), а її багаторічний керівник Григорій Китастий був посмертно удостоєний почесної відзнаки Героя України (2008). Капела була і залишається унікальною концертною одиницею українського зарубіжжя, яка об'єднуючи виконавців вже третього і

четвертого покоління бандуристів-емігрантів, пропагує українське традиційне мистецтво в діаспорі, сприяє вихованню нових кадрів виконавців [12, с. 159–161].

10 жовтня 2017 р. в Києві відбулася прем'єра документальної стрічки «Хоробра сімнадцятка. Історія Української капели бандуристів» режисера Ореста Сушка. Фільм – це трагічна і тріумфальна історія сімнадцяти учасників з початкового складу гурту, які були насильно вивезені до німецьких таборів примусової праці у 1942 році та пройшли через пекло одного з найважчих періодів сучасної історії – Другої світової війни, а в 1949 році перетнули океан назустріч північноамериканській свободі. Орест Сушко – учасник Української капели бандуристів імені Тараса Шевченка, американський та канадський кінорежисер, звукорежисер, кінопродюсер, Прем'єра фільму відбулася в Торонто під час Міжнародного кінофестивалю у 2014 році [18].

Сьогодні відбувається активна підготовка до 100-літнього ювілею створення під орудою В. Ємця першої капели бандуристів в Києві, в рамках якого планується спільний виступ в Києві зведеного колективу України й діаспори – Національної заслуженої капели бандуристів ім. Г.Майбороди і Капели бандуристів ім. Т.Шевченка.

Григорій Назаренко (1902–1996) – також відомий бандурист, диригент, педагог, колишній засновник Полтавської Капели, учасник Капели бандуристів ім. Т. Шевченка з перших днів її заснування. Був засновником та керівником ансамблів бандуристів Спілки української молоді в Детройті та дитячого ансамблю «Проліски». Автор рукописного підручника гри на бандурі, де описав методику гри харківським способом.

Значну роль у розвитку бандурного мистецтва у США періоду 50–60-х рр. відіграла діяльність окремих непересічних особистостей, які сприяли професійному прориву і унікальним здобуткам бандури. Серед них і *Леонід Гайдамака* (1898–1991) – бандурист, диригент, педагог, композитор, учень Г. Хоткевича. З 1950 р., працюючи інженером в Нью-Йорку, популяризував гру на бандурі через товариство класичної гітари, друкувався в журналах «Guitar Review» та «Бандурі», залишив численні переклади класичної музики для бандури, аматорські звукозаписи.

Петро Потапенко (1914–1998) – учасник Капели імені Т. Шевченка, її мистецький керівник у 1959–1964 рр./ 1956 р. заснував Капелу бандуристок при осередку СУМА імені Пилипа Орлика в Детройті, випустив з нею тематичні платівки («Мій рідний краю», «Нагадай, бандуро», «Українські колядки» та ін.).

Серед багатьох бандуристів США помітне місце поряд з бандуристами харківсько-полтавської школи посідали також вихідці з Західної України, Галичини, учні львівської школи Юрія Сінгалевича, які стали учасниками Капели бандуристів ім. Т. Шевченка. Серед них – З. Штокалко, С. Ганушевський, В. Юркевич та ін.

Першочергово, слід відзначити соліста-віртуоза, лікаря за основним фахом, *Зіновія Штокалка* (1920–1968), серед багатой музичної спадщини якого, поряд з обробками народних пісень, дум, кантів, авторськими творами, є науково-методичні праці («Кобзарський підручник» гри на бандурі, статті), а також численна аудіо-колекція, що містить авторські записи (вокально-інструментальні та інструментальні). Його записи, обробки та аранжування пісень, балад, дум досі вважаються зразковими для виконання та наслідування в справі вибору, обробки та інтерпретації фольклорних зразків, на них вчать нові покоління музикантів-

бандуристів [7]. За життя виконавця (1920–1968) була видана лише одна його платівка (з думою «Про Марусю Богуславку»). Вже пізніше аудіо-спадщина Штокалка, за ініціативи видатного дослідника української дискографії Степана Максимюка і під його редакцією, була видана довгограючим альбомом з двох платівок («О, думи мої»), який пізніше скопійовано на касети (1970, 1985) [17]. Серед епічних жанрів особливе значення у звукозаписах Штокалка належать думам, історичним пісням, стилізованим билинам. Серед інших зафіксованих 3. Штокалком творів оригінальними є еротичні (сороміцькі) пісні, що завжди були складовою традиційного кобзарського репертуару.

Роман Левицький (1908–1999) увійшов до історії бандурного мистецтва США як керівник Капели бандуристів імені Г. Хоткевича та ініціатор навчання бандуристів (школа гри в Нью-Джерсі та Музичному Інституті Нью-Йорку), керівник мішаного квартету бандуристів, з якими записав дві платівки. Він також є автором збірки повстанських пісень в обробці для бандури «Лента за лентою» [19].

Степан Ганушевський (1917–1996) – керівник ансамблю бандуристів Філадельфії, з яким концертував у США і Канаді та видав дві платівки (1950, 1955). До них увійшли відомі пісні Української повстанської армії «Я сьогодні від вас від'їжджаю», «Гей степами», «Розпрощався стрілець», «Добровольці йдуть шляхом», «Гей маршують вже повстанці», «Я син лісів» та ін.

Володимир Юркевич (1923–1985) – також колишній учень школи Ю. Сінгалевича, у США проживав з 1950 р. В 1972 р. створив капелу бандуристів з колишніх вояків дивізії «Галичина», які жили в околиці Нью-Йорка. Випустив платівку зі записами цієї капели. Також він ініціював створення мішаного квартету бандуристів, з яким активно виступав у США [12, с. 166].

Період 70–80-х рр. зумовив необхідність нових змін у системі функціонування бандурного мистецтва за кордоном. Бандуристи, які привезли з собою на еміграцію традиції тих чи інших регіональних шкіл гри, постали перед проблемою не лише їх збереження, але й необхідністю передачі наступним поколінням українців. Тому особливо гостро в цей час постає питання навчально-методичної діяльності бандуристів. Важливим кроком у цьому напрямі було заснування Школи кобзарського мистецтва Нью-Йорку в 1972 р., керівники, викладачі й учні якої впродовж наступних десятиліть зумовили професійний ріст бандурного мистецтва на американському континенті. Ініціатором створення школи виступив громадський діяч, інженер *Микола Досінчук-Чорний* (1918–1999) – активний учасник багатьох культурних та політичних організацій, національно-патріотичні погляди якого зумовили не лише зацікавлення, але й присвяту всього свого життя популяризації кобзарського мистецтва. Закупивши власним коштом 65 бандур, М.Чорний-Досінчук стає не лише адміністратором новоствореної школи, але й її ідейним натхненником, фактично першим створює стаціонарний заклад для навчання бандуристів в умовах еміграції, адже до того часу опанування інструмента здійснювалося лише в літніх кобзарських таборах. Викладачами школи в різні роки були о. С. Кіндзерявий-Пастухів, В. Юркевич, Ю. Китастиий, Л. Чорна та ін. Ансамбль з кращих учнів Школи «Гомін степів» під керівництвом Ю. Китастого – активний учасник престижних заходів Нью-Йорку (відкриття ялинки в Рокфеллер-центрі, концерти в Лінкольн-центрі, в катедрі св. Патрика, залі Бродвею, в ООН, святкування 200-ліття США та багатьох міжнародних заходів). В 1984 році, Микола Досінчук-Чорний організував великий концерт з участю понад 130 бандуристів з Америки, Канади та Європи.

М. Досінчук-Чорний ініціював також видавничу діяльність Школи кобзарського мистецтва, зокрема вихід «Кобзарського листка» (1973–1981), а з 1981 р. двомовного журналу-квартальника «Бандура». Зважаючи на характер часопису (музично-літературний), його орієнтованість не лише на музично освічених бандуристів, але і на початківців, загалом на зацікавлених українським інструментом, М. Досінчук-Чорний впродовж кількох років видання зумів створити його відповідний стиль. Журнал постійно публікував матеріали про концерти, виставки, конференції стосовно бандурного мистецтва, українського фольклору, рецензії на книги й концертні виступи. У журналі друкувалися творчі портрети визначних бандуристів України та зарубіжжя як минулого, так і сучасності.

Найбільш активні випускники Школи кобзарського мистецтва за сприяння Українського Вільного Університету (Мюнхен) в 1982 році створили Товариство Українських Бандуристів (ТУБ), завданням якого стало об'єднання бандуристів світу, координація роботи ансамблів, проведення кобзарських курсів, видання нот для бандури, планування концертів, запис платівок і касет тощо.

З 90-х років розпочинається новітній період розвитку бандури в США, пов'язаний із останньою хвилею еміграції. Серед її представників слід назвати імена бандуристів Остапа Стахіва, Ольги Герасименко, Алли Куцевич, Романи Василевич, Ольги Стацишин, Аліни Ільчук та ін.

Від 1989 р. проживає у Сакраменто (Каліфорнія) *Ольга Герасименко-Олійник* (н. 1958 р.). Разом з чоловіком, відомим композитором, автором багатьох високопрофесійних творів для бандури, Ю.Олійником вона очолює Товариство збереження української спадщини Північної Каліфорнії [9]. У 1994 р. вона створила й очолила ансамбль бандуристів при школі українознавства в м. Сакраменто. Ініціювала запис та випуск компакт-дисків «Три концерти Ю. Олійника для бандури та симфонічного оркестру» (1999), «На Різдво Христове» (Ольга, Оксана Герасименко та інстр. ансамбль, 1999). Вона постійно гастролує за кордоном та в Україні. За вагомі заслуги у популяризації української культури за кордоном, під час проведення в рамках Всеукраїнського огляду майстрів мистецтва та народної творчості фестивалю мистецтв українського зарубіжжя «Український спів у світі» їй було присвоєно звання заслуженої артистки України (1999). Нею здійснено видання (аранжування та упорядкування) численних репертуарних збірників для ансамблів, тріо бандуристок, дитячих ансамблів бандуристів, бандуристів-початківців, а також набір та редагування творів Окс. Герасименко і Ю. Олійника.

З 2002 р. періодично проживає в США (Клівленд, Огайо) *Остан Стахів* (н. 1956 р.), який є переможцем I премії, а пізніше і арт-директором чемпіонату виконавського мистецтва в Голівуді (Каліфорнія, США), постійно співпрацює з українськими митцями – учасниками конкурсу-фестивалю. Як соліст і художній керівник Фольк-театру видав ряд компакт-дисків («Колядує вся родина», «Пісні УПА», «Очі волошкові», «Пам'яті Володимира Івасюка», «А вже весна воскресла»). У 2007 році створив оркестр сучасної народної музики. В репертуарі оркестру концертні програми «Різдво у Львові», «Дух України», сучасна інструментальна інтерпретація українських колядок та народної музики.

Бандуристи четвертої хвилі долучилися до організації багатьох шкіл гри на бандурі, нових дитячих ансамблів. Активізація бандурного мистецтва сприяла і розширенню діяльності майстрів бандури, зокрема К. Блума.

В останні роки активізувалися і щільні зв'язки бандуристів США і України, що проявилось на рівнях інформаційної та творчої комунікації, гастрольних подорожей, а також спільних проектів навчання молоді гри на бандурі в літніх таборах.

Таким чином, на основі проведеного дослідження, можна узагальнити чотири етапи розвитку бандурного мистецтва в США впродовж ХХ – початку ХХІ ст. (20-30 рр., 40-60 рр., 70-80 рр., 90-і роки – початок ХХІ ст.); характер виконавства (професійний і аматорський); форми освіти бандуристів (курси, табори, лекції-концерти, школи); методичні засади навчання (що акумулює досвід харківської та частково київської шкіл гри); інструментарій (діатонічний та удосконалений); специфіку сольного і ансамблевого репертуару. Творча діяльність окремих колективів та солістів-бандуристів у США (Капела бандуристів імені Т. Шевченка, Дівоча капела бандуристок, квартет Р. Левицького, ансамбль С. Ганушевського, ансамбль «Гомін степів» Ю. Китастого, солістів В. Ємця, З. Штокалка, П. Гончаренка, О. Герасименко-Олійник, О. Стахіва, А. Ільчук, дитячих ансамблів та ін.), а також громадських мистецьких організацій, навчальних закладів та окремих персоналій (М. Досінчука-Чорного, Ю. Олійника та ін.) сприяла збереженню й утвердженню українських національних засад бандурного мистецтва в умовах іноетнічного оточення на рівні традицій виконавства, репертуару, інструментарію.

Список використаних джерел та літератури

1. Самчук У. Живі струни. Бандура і бандуристи / У.Самчук. – Детройт, США, 1976. – 466с.
2. Наріжний С. Українська еміграція : Культурна праця української еміграції. 1919–1939 / С.Наріжний. – Ч. II. – К. : Вид-во ім. О. Теліги, 1999. – 272 с.
3. Наріжний С. Українська еміграція: Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. / С.Наріжний. – Ч.І. (Вид. 2-ге, репринтне). – Львів–Кент–Острог, 2008. – 372 с.
4. Офіційний веб-сайт «Свободи» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.svoboda-news.com> – Дата звернення: 3.12.2017. – Назва з екрану.
5. Горняткевич А. Бандуристи / А. Горняткевич // Енциклопедія української діаспори. Сполучені Штати Америки. – Т. 1. Книга 1. А – К. – Нью-Йорк-Чикаго : Наукове Товариство ім. Т. Шевченка в Америці, 2009. – С. 39–40.
6. Дутчак В. Г. «Живі струни» Уласа Самчука – бандурне мистецтво в історичному розрізі. / В. Дутчак // Наукові записки. Серія «Мистецтвознавство». – Тернопіль-Київ. – № 1(13). – 2005. – С. 102–108.
7. Дутчак В. Г. Музична спадщина Зіновія Штокалка / В. Дутчак // Наукові записки. Серія «Мистецтвознавство». – Тернопіль-Київ. – № 1 (16). – 2006. – С. 29–37.
8. Дутчак В. Г. Капела бандуристів ім. Т. Шевченка – провідна мистецька одиниця українського зарубіжжя (До ювілею творчої діяльності). / В. Дутчак // Музична україністика: сучасний вимір: Збірник наукових статей на пошану доктора мистецтвознавства, професора, члена-кореспондента Академії мистецтв України Алли Терещенко. – Київ – Івано-Франківськ, 2008. – Вип. 2 – С. 319–329.
9. Дутчак В. Г. Творча діяльність Ольги Герасименко-Олійник в контексті бандурного мистецтва України та діаспори / В. Дутчак // Вісник Прикарпатського університету серії «Мистецтвознавство». – Вип. 14. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ «Плай», 2008. – С. 143–152.
10. Дутчак В. Василь Ємець: синтез бандурного мистецтва українських етнічних спільнот. / В. Дутчак // Вісник Прикарпатського університету. Серія «Мистецтвознавство». – № 17–18. – Івано-Франківськ : «Плай», 2009–2010. – С. 3–15.
11. Дутчак В. Бандурне мистецтво українського зарубіжжя як національно-культурний феномен ХХ – початку ХХІ століть / В. Дутчак // Вісник Львівського університету. Серія мист-во. – Львів, 2015. – Вип. 16. Ч. 2. – С. 34–47.
12. Дутчак В. Г. Бандурне мистецтво українського зарубіжжя ХХ – початку ХХІ століття : монографія / Віолетта Дутчак. – Івано-Франківськ : Фоліант, 2013. – 488 с. + 72 іл.

13. Ємець В. І. У золоте 50-річчя служби Україні. II. Про козаків-бандурників / В. Ємець. – Голлівуд, ЗДА; Торонто : UVAN, з друкарні о. Василян, 1961. – 381 с.
14. З мистецького життя. Поворот артиста В. Ємця до Європи // Тризуб. – 1930. – 26 листопада. – С. 31–32.
15. Ваврик О. Кобзарські школи в Україні / О.Ваврик. – Тернопіль : Збруч, 2006. – 221 с.
16. Ukrainian Bandurist Chorus [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bandura.org> – Дата звернення: 3.12.2017. – Назва з екрану.
17. Максимюк С. З історії українського звукозапису та дискографії / Степан Максимюк. – Львів–Вашингтон: Видавництво Українського Католицького університету, 2003. – 288 с.
18. Music of Survival. The Story of the Ukrainian Bandurist Chorus [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://musicofsurvival.com> – Дата звернення: 3.12.2017. – Назва з екрану.
19. Лента за лентою [опрац. Р.Левицький]. – Нью-Йорк : Говерла, 1959 р. – 31 с.

References

1. SAMCHUK, U. (1976). *Zhyvi struny. Bandura i bandurysty*. Detroit: UVAN.
2. NARIZHNYJ, S. (1999). *Ukrayinska emihraciya : Kulturna praca ukrayins'koyi emihraciyi. 1919–1939*. Ch.II. Kyiv: Vyd-vo im. O. Telihy.
3. NARIZHNYJ, S. (2008). *Ukrayinska emihraciya: Kulturna praca ukrayinskoyi emihraciyi mizh dvoma svitovymy vijnamy*. Ch.I. Lviv–Kent–Ostroh.
4. SVOBODA [Online]. Available from: <http://www.svoboda-news.com> [Accessed: 3 December 2017].
5. HORNYATKEVYCH, A. (2009). Bandurysty. *Encyklopediya ukrayinskoyi diyaspory*. Spolucheni Shtaty Ameryky. T. 1. Knyha 1. A – K. Nyu-Jork-Chikago: Naukove Tovarystvo im. T. Shevchenka v Ameryci. P. 39–40.
6. DUTCHAK, V. (2005). «Zhyvi struny» Ulasa Samchuka – bandurne mystectvo v istorychnomu rozrizi. *Naukovi zapysky. Seriya «Mystectvoznnavstvo»*. Ternopil-Kyyiv. №1(13). P. 29–37.
7. DUTCHAK, V. (2006). Muzychna spadshhyna Zinoviya Shtokalka. *Naukovi zapysky. Seriya «Mystectvoznnavstvo»*. Ternopil, Kyiv. № 1(16). P. 29–37.
8. DUTCHAK, V. (2008). Kapela bandurystiv im. T. Shevchenka – providna mystecka odynycya ukrayinskoho zarubizhzhya (Do yuvileyu tvorchoyi diyalnosti). *Muzychna ukrayinistyka: suchasnyj vymir: Zbirnyk naukovyx statej na poshanu doktora mystectvoznnavstva, profesora, chlena-korespondenta Akademiyi mystectv Ukrayiny Ally Tereshhenko*. Kyiv–Ivano-Frankivsk. V.2. P. 319–329.
9. DUTCHAK, V. (2008). Tvorchа diyalnist Olhy Herasymenko-Olijnyk v konteksti bandurnoho mystectva Ukrayiny ta diaspory. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu seriyi «Mystectvoznnavstvo»*. V. 14. Ivano-Frankivsk : VDV CIT «Plaj». P. 143–152.
10. DUTCHAK, V. (2009–2010). Vasyl Yemec: syntezy bandurnoho mystectva ukrayinskyx etnichnyx spilnot. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Seriya «Mystectvoznnavstvo»*. №17–18. Ivano-Frankivsk : «Plaj». P. 3–15.
11. DUTCHAK, V. (2015). Bandurne mystectvo ukrayinskoho zarubizhzhya yak nacionalno-kulturnyj fenomen XX – pochatku XXI stolit. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya myst-vo*. Lviv. Vyp. 16. Ch. 2. P. 34–47.
12. DUTCHAK, V. (2013). *Bandurne mystectvo ukrayinskoho zarubizhzhya XX – pochatku XXI stolittya : monohrafiya*. Ivano-Frankivsk : Foliant.
13. YEMEC, V. (1961). *U zolote 50-richchya sluzhby Ukrayini. II. Pro kozakiv-bandurnykyv*. Hollyvud, Toronto : UVAN, z drukarni o. Vasyliyan.
14. Z MYSTECKOHO ZHYTTYA. POVOROT ARTYSTA V. YEMCYA DO EVROPY. *Tryzub. 1930. 26 lystopada*. P. 31–32.
15. VAVRYK, O. (2006). *Kobzarski shkoly v Ukrayini*. Ternopil: Zbruch.
16. UKRAINIAN BANDURIST CHORUS [Online]. Available from: <http://www.bandura.org> [Accessed: 3 December 2017].
17. MAKSYMUK, S. (2003) *Z istoriyi ukrayinskoho zvukozapysu ta dyskografii*. Lviv–Vashynhton: Vydavnyctvo Ukrayinskoho Katolyckoho universytetu.
18. MUSIC OF SURVIVAL. THE STORY OF THE UKRAINIAN BANDURIST CHORUS [Online]. Available from: <http://musicofsurvival.com> [Accessed: 3 December 2017].
19. LEVYTSKIY, R. (ed.) (1959) *Lenta za lentoyu*. Nyu-Jork : Hoverla.

Надійшла до редколегії 10.03.2018.

Violetta Dutchak, DoS (Arts), Professor, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk

THE ARTISTIC ACHIEVEMENTS OF UKRAINIAN EXPAT COMMUNITY BANDURA PLAYERS IN THE USA

***Abstract.** The article deals with historical and scientific intersection of the Ukrainian bandura functioning in the USA in the XXth – early XXIst centuries. The periodization of the bandura art's evolution in the USA has been investigated, the activity of its best representatives within the context of preserving the national identity has been outlined.*

The article analyzes the artistic impact of the solo bandura players (i.e. Vasyl Jemez, Andrii Kist', Hryhorii Kytasty, Hryhorii Nazarenko, Leonid Haydamaka, Stephan Hanushevskiy, Volodymyr Yurkevych, Petro Potapenko, Zinoviy Shtokalko, Yulian Kytasty, Yuriy Fedynskiy etc.) in developing the Cobzar traditions, as well as that of female bandura players (Olga Herasymenko-Oliynyk, Alina Ilchuk and others) within the framework of the feministic context in the US.

The bandura groups of different line-up had played an important role in popularising the bandura art in the USA since the middle of the XXth century. Therefore special attention has been paid to the Detroit Taras Shevchenko bandura quire's impact thereto. The performing, recording, pedagogical and publishing elements of the quire's activity have been underlined. The contribution of Mykola Dosinchuk-Chornyj to the popularization of the Ukrainian national art of music through organizing the educational institutions and creating the "Bandura" magazine has been emphasized.

The generalization of bandura masters' (Petro Honcharenko and Olexandr Honcharenko) priorities in the sphere of preserving the Kharkiv type of bandura performance resulting in the rebirth of the respective repertoire has been made.

Generally, the bandura art in the USA has been defined as a practical artistic segment of Ukrainian culture in the expat community throughout its history of preservation and development in the United States.

Key words: *Ukrainian expat community, the USA, the bandura art, performance, national traditions.*

УДК 323.113:323.15 316.77

Ольга Фабрика-Процька,
кандидат мистецтвознавства, доцент, докторант,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ

ДІЯЛЬНІСТЬ СУСПІЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ЛЕМКІВСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ США І КАНАДИ ХХ СТ. (ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА)

***Анотація.** У статті висвітлено питання історії еміграції лемків та русинів до Канади та США. Розкрито загальну характеристику етапів переселення. Розглянуто напрямки діяльності лемківських та русинських культурних організацій. У процесі формування ідентичності лемківсько-русинські іммігранти з одного регіону та батьківщини, з одного села, інколи з однієї родини по-різному визначали свою національно-етнічну ідентичність. Масова еміграція лемків до Канади розпочалася після Першої світової війни. Їх спрямовували на мало заселені землі західної Канади (Альберта,*